

บทที่ 2

แนวคิด ประวัติและทฤษฎีการอนุญาตให้ผู้เสียหาย เข้ามามีส่วนร่วมในคดีอาญา

1. ประวัติ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ผู้เสียหายในคดีอาญา

ผู้เสียหายถือเป็นบุคคลผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาโดยตรง แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จึงให้อำนาจแก่ผู้เสียหายในการเข้ามาสู่คดี แต่จากแนวทางแห่งกฎหมายสากล ก็ยังมีอีกหลายแนวความคิดที่ไม่ยอมให้เอกชนผู้เป็นผู้เสียหายเข้ามาในคดีเช่นกัน อาจเป็นเพราะเกรงว่าเอกชนดังกล่าวจะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกิดความเสียหายได้

ในสมัยดั้งเดิมเมื่อคนในโลกยังกระจัดกระจายอยู่การกระทำความผิดต่อกันยังมีไม่เท่าไรนัก ต่อมาเมื่อมีคนเพิ่มจำนวนมากขึ้นมีการมารวมอยู่กันเป็นหมู่เหล่าเป็นพวกเป็นสังคม ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมอยู่โดดเดี่ยวไม่ได้ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่เพื่อช่วยกันต่อสู้ภัยจากสัตว์ร้ายและสิ่งอื่น ๆ รอบตัวทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นเองและที่มีอยู่ตามธรรมชาติ¹

เมื่อมีการมาอยู่รวมกันเช่นนี้ย่อมต้องมีการกระทำความผิดต่อกัน ในขณะที่ไม่มีหัวหน้าชุมชนที่มาคอยดูแล การกระทำความผิดก็ได้รับการจัดการในรูปแบบฝ่ายใดตอบโต้อีกฝ่ายหนึ่งได้มากกว่าย่อมประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้ที่มีพลังกำลังมากกว่าย่อมได้เปรียบผู้ที่กำลังน้อยกว่าจะเห็นได้ว่าการต่อสู้ระหว่างมนุษย์ได้มีมาอย่างช้านานแล้ว ต่อมาการตัดสินความผิดต่าง ๆ ย่อมเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัว ผู้ฟ้องก็คือผู้มีกำลังค้ำค้ำกว่าไม่สามารถต่อสู้ผู้ที่มีกำลังมากกว่าได้ ก็ต้องพึ่งผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ครั้นต่อมาได้มีการรวมตัวกันเป็นชุมชนไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ก็จะมีการสละ

¹พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, เรื่องเดิม, หน้า 44.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่..... 12 มิ.ย. 2556
เลขทะเบียน..... 209180
เลขเรียกหนังสือ.....

อำนาจในการตัดสินใจผิดให้แก่หัวหน้าชุมชนเป็นผู้ทำหน้าที่แทนหัวหน้าครอบครัว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นผู้ที่มีกำลังอ่อนกว่า ก็จะไปฟ้องร้องต่อหัวหน้าชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้มีการตอบแทนแก้แค้น เพราะหัวหน้าเป็นผู้ที่มีกำลังเหนือกว่าและเป็นผู้ที่มีอำนาจลงโทษได้

ครั้นชุมชนกลายเป็นประเทศ เป็นรัฐ หัวหน้าชุมชนก็จะตั้งตนเป็นกษัตริย์ ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำความผิดก็จะนำเรื่องไปฟ้องกษัตริย์ พระองค์จะประสิทธิประสาทความยุติธรรมให้ ต่อมาเมื่อประเทศมีความกว้างใหญ่ไพศาลมากขึ้น ก็มีการสร้างระบบปกครองประเทศ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นการควบคุมประชากรในประเทศหรือรัฐและความผิดก็ได้เกิดขึ้นแต่เฉพาะบุคคล แต่เป็นการกระทำผิดที่เกิดขึ้นและส่งผลเสียหายต่อรัฐ รัฐต่าง ๆ ที่เริ่มมีความเจริญก็ได้บัญญัติความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐมากขึ้น

บุคคลก็ย่อมมีความเจริญเสมอกันมีความคิดทัดเทียมกัน ก็พยายามคัดอำนาจการตัดสินใจของหัวหน้าผู้มีอำนาจการปกครองออก โดยให้กระจายอำนาจไปสู่ประชาชน โดยตั้งศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาขึ้นมาต่างหาก ความผิดที่เกิดขึ้นแก่รัฐก็ไม่มีผู้ฟ้องจึงเกิดความคิดขึ้นว่าต้องดำเนินการหาผู้กระทำการแทนรัฐในการเป็นโจทก์ฟ้องผู้ต้องหาในการกระทำความผิด

ในทรรสนะนี้จึงได้เกิดระบบพนักงานอัยการขึ้นและถือเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา ส่วนความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นยังตัดอำนาจของผู้เสียหายออกไปทั้ง ๆ ที่เป็นอำนาจรากเหง้าดั้งเดิมตั้งแต่เริ่มมีวิวัฒนาการความเป็นมนุษย์ โดยให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเท่านั้น มีอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาฝ่ายเดียว โดยที่ในอดีตประชากรในโลกมีจำนวนไม่มากและกระจัดกระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของโลก ยังไม่มีการแก่งแย่งกันในเรื่องที่อยู่อาศัยหรือเรื่องอาหารการกินและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ การกระทำความผิดต่อกันจึงยังไม่ค่อยมีมากนัก แต่เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีการรวมตัวกันเป็นหมู่เป็นเหล่าเป็นชุมชนเป็นสังคม การแก่งแย่งและการกระทบกันย่อมมีมากขึ้น

ดังนั้น การกระทำความผิดต่อกันย่อมมีมากขึ้นเช่นกัน หัวหน้าครอบครัวหัวหน้าเผ่าหัวหน้าชุมชนจึงมีหน้าที่ตัดสินใจคดีความ โดยผู้มีอำนาจฟ้องร้องก็คือผู้เสียหายที่ได้รับการประทุษร้ายทางร่างกายและทรัพย์สิน

ครั้นต่อมาชุมชนต่าง ๆ ข้างต้นมีการขยายตัวกันเป็นประเทศเป็นรัฐ แต่ละประเทศหรือรัฐต่างก็มีการพัฒนาสร้างระบบการปกครองของประเทศ มีการกำหนดกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในประเทศหรือในรัฐต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น หากผู้ใดฝ่าฝืนก็จะเป็นความผิดและความผิดมิได้เกิดเฉพาะตัวบุคคลและหากแต่เกิดกับประเทศหรือรัฐด้วย การฟ้องคดีอาญาซึ่งแต่เดิมในอดีตจะเป็นเรื่องของประชาชนในชุมชนหรือรัฐ ต่อมาย่อมตกเป็นหน้าที่ของรัฐด้วยที่จะต้องเข้ามาควบคุมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม การฟ้องคดีอาญาจึงมีวิวัฒนาการและมีการสืบทอดกันมาตามว่าประเทศไหนได้รับแนวคิดของสำนักใด วิวัฒนาการของการฟ้องคดีอาญาจึงแตกต่างกันออกไป ซึ่งแนวคิดทางนิติปรัชญาเกี่ยวกับผู้เสียหายในคดีอาญาที่สำคัญก็คือ แนวความคิดของพวกปัจเจกชนนิยมและแนวคิดของพวกอรรถประโยชน์

แนวความคิดของพวกปัจเจกชนนิยมจะเริ่มจากการแก้แค้นตอบแทนผู้ทำละเมิด กฎเกณฑ์ชนิดที่เรียกว่า ตาต่อตาฟันต่อฟัน¹ ซึ่งเป้าหมายก็คือ ตอบแทนการกระทำเพื่อลดความอาฆาตมาดร้ายของบุคคลในสังคม หรือผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้นตอบแทนด้วยตนเอง ซึ่งปรัชญาดังกล่าวเป็นพื้นฐานของอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยอันถือว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นหลักการของฝ่ายตะวันตก² ซึ่งการควบคุมความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของประชาชน แนวความคิดจึงมีอิทธิพลในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา โดยถือว่าเสรีภาพของประชาชนรัฐจะละเมิดมิได้ กฎหมายจึงยอมให้สิทธิแก่เอกชนในการฟ้องคดีอาญาเองได้

¹วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, “ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 44-45.

²สมาคมทนายความแห่งประเทศไทย, ฝ่ายวิชาการ, “หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ,” *บทบัณฑิต* 37, 2 (เมษายน 2532): 357.

ซึ่งประเทศอังกฤษถือเป็นต้นแบบที่ดำเนินวิธีการฟ้องคดีอาญาตามรากเหง้าของแนวความคิดดังกล่าวนี้¹

แนวความคิดของพวกอรรถประโยชน์² จะมีความคิดเห็นในทางตรงกันข้ามกับแนวความคิดของพวกปัจเจกชนนิยม โดยเห็นว่าความสำคัญของกฎหมายอยู่ที่หน้าที่ของมันและต้องมีประโยชน์ต่อสังคม สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพของสังคมจึงมุ่งถึงประโยชน์ที่ช่วยควบคุมสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขผู้กระทำความผิด มิใช่เป็นการแก้แค้นทดแทน ซึ่งจากแนวความคิดดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าการควบคุมความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐหาใช่หน้าที่ของประชาชนคนใดคนหนึ่งไม่ รัฐมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดอาญา โดยความผิดอาญาถือเป็นความผิดต่อสังคมหรือมหาชนเป็นหลัก สังคมจึงเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำ ความผิดดังกล่าว เอกชนผู้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดหาใช่เป็นผู้เสียหายไม่³ เอกชนจึงไม่มีอำนาจฟ้องผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง⁴ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย โดยจะมีการจัดให้เจ้าพนักงานของรัฐมีหน้าที่ฟ้องคดีอาญาแทนรัฐซึ่งก็คือพนักงานอัยการ ทั้งนี้ไม่คำนึงว่าผู้เสียหายมีความประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษหรือไม่

อย่างไรก็ดี แนวความคิดของพวกอรรถประโยชน์ที่ให้รัฐมีอำนาจดำเนินคดีแต่ผู้เดียวนี้ ต่อมาถูกโจมตีว่าเป็นการละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลผู้ได้รับเคราะห์กรรมจากการกระทำความผิด การใช้อำนาจรัฐจึงต้องมีการควบคุมอันเป็นการประสาน

¹ พันตำรวจโทประวิทย์ กังวล, “การกำหนดขอบเขตการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546), หน้า 25.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

³ เกียรติจร วัจนสวัสดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 49.

⁴ ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, “การยอมความในคดีอาญา,” วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 34, 5 (กรกฎาคม 2532): 102.

ผลประโยชน์ระหว่างเอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายกับรัฐ ซึ่งทุกสังคมย่อมมีความขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ระหว่างผลประโยชน์ของสังคมกับผลประโยชน์ของเอกชน

ดังนั้น ความสำเร็จของกระบวนการทางกฎหมายจึงวัดได้จากความสำเร็จในการให้ความยุติธรรมแก่สังคมเป็นที่ตั้ง ดังนั้น กฎหมาย คือ วิถีทางสู่เป้าหมายที่ต้องนำมาใช้เพื่อเข้าสู่เป้าหมายดังกล่าว กล่าวคือ กฎหมายมิได้พิทักษ์ผลประโยชน์ของปัจเจกชนในฐานะที่เป็นเป้าหมายของตัวเอง หากเป็นเพียงวิถีทางไปสู่เป้าหมายที่สงบสุขของสังคม หลักการควบคุมสังคมโดยรวมเป็นสิ่งที่ยาก เพราะการนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาใช้ให้เกิดความยุติธรรมในสังคมได้นั้น ในส่วนของการฟ้องคดีอาญาที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีการควบคุมตรวจสอบ เพื่อให้การใช้อำนาจรัฐเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละรัฐในการกำหนดแนวทางในการควบคุม จากแนวคิดของการใช้กฎหมายควบคุมสังคมในแนวทางนิติปรัชญา จึงเกิดระบบการฟ้องคดีอาญาในประเทศต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งนักประวัติศาสตร์ทางนิติศาสตร์ได้แบ่งแยกระบบการฟ้องคดีอาญาที่สำคัญออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ระบบกล่าวหาเป็นระบบที่เกิดจากการที่บุคคลหนึ่งนำคดีมาว่ากล่าวฟ้องร้องบุคคลอีกคนหนึ่งต่อผู้มีอำนาจเพื่อให้ผู้มีอำนาจนั้นชำระคดีให้แก่ตน โดยถือหลักว่าทุกคนมีอำนาจกล่าวโทษได้โดยรัฐจะเป็นผู้ใช้อำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการดำเนินคดีที่เอกชนฟ้องคดีกันเอง เช่น ประเทศอังกฤษ ซึ่งถือว่ามีหน้าที่ป้องกันอาชญากรรมเป็นของประชาชนทุกคน ผู้ใดไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ก็สามารถฟ้องคดีอาญาได้ บทบาทของผู้เสียหายในระบบนี้จึงมีสูงเพราะมีอำนาจสามารถดำเนินคดีได้เอง¹

ซึ่งระบบกล่าวหา มีข้อดีอยู่ว่าเป็นระบบที่ตรงต่อความเสียหายที่เป็นจริงและยุติธรรมต่อราษฎรที่ถูกละเมิด แต่มีข้อเสียอยู่ว่าการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน จะไม่สามารถหาหลักฐานได้เพียงพอต่อการใช้อำนาจรัฐเข้ามาช่วย นอกจากนี้

¹พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, เรื่องเดิม, หน้า 5.

การดำเนินคดีอาญาของเอกชนมุ่งหวังการแก้แค้นทดแทนโดยส่วนใหญ่เป็นการหวังผลประโยชน์เฉพาะตน จึงอาจมีการกลั่นแกล้งฟ้องหรือฟ้องแล้วถอนฟ้องหรือฟ้องแล้วนำสืบพยานหลักฐานให้อ่อนเพื่อให้ศาลยกฟ้อง ทำให้รัฐหรือเอกชนอื่นไม่สามารถฟ้องคดีได้อีกเนื่องจากจะเป็นการฟ้องซ้ำ

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่สืบเนื่องมาจากอิทธิพลของวิธีการชำระความของผู้มีอำนาจทางศาสนาโรมันคาทอลิก กล่าวคือ เมื่อผู้ปกครองทราบว่ามีสมาชิกในปกครองของตนกระทำการอันมิชอบไม่ว่าจะมีการฟ้องร้องกล่าวโทษหรือไม่ก็ตาม เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะค้นหาข้อเท็จจริงให้จนได้ โดยถือว่าการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาเป็นความผิดต่อรัฐ รัฐมีความรับผิดชอบโดยตรงที่จะดำเนินการกับผู้กระทำความผิดเพื่อนำตัวมาลงโทษ โดยมีผู้แทนของรัฐ คือ พนักงานอัยการเข้าทำหน้าที่ต่างผู้เสียหายหรือแทนรัฐ¹

ระบบการค้นหาความจริงนี้ใช้กันมากในภาคพื้นยุโรป การพัฒนาของระบบอัยการในประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นต้นแบบที่สำคัญของระบบไต่สวน โดยมีความคิดเห็นว่าเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองประเทศที่จะดำเนินคดีอาญา จึงเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การตั้งเจ้าพนักงานซึ่งมีหน้าที่เฉพาะในการดำเนินคดีอาญาในรูปพนักงานอัยการผู้แทนพระมหากษัตริย์ ซึ่งทำให้ระบบไต่สวนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ฉะนั้น พนักงานอัยการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินคดีอาญา² โดยในประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนจะไม่ยินยอมให้เอกชนฟ้องคดีอาญาได้เอง เช่น ประเทศฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ กรีซ และญี่ปุ่น เป็นต้น ในระบบไต่สวนนี้รัฐมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญา คือ การควบคุมอาชญากรรมเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งทำให้รัฐเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาที่ร้ายแรงทั้งหมด จึงมีผู้เห็นว่า ระบบพิจารณาคดีอาญาของภาคพื้นยุโรปเป็นระบบที่รวมอำนาจพิจารณาที่มีความกะทัดรัด ซึ่งระบบนี้มีข้อดีอยู่ว่ารัฐสามารถที่จะ

¹พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

²วุฒิชัย สุคันธกุล, “มาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในการวินิจฉัยสั่งคดีอาญาโดยเที่ยงธรรม,” (การศึกษานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554), หน้า 44-47.

เข้าไปควบคุมอาชญากรรมได้ เนื่องจากการละเมิดต่อกฎหมายโดยเฉพาะกฎหมายอาญา เป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐโดยตรง รัฐจึงจำเป็นต้องเข้าไปจัดการกับผู้ทำละเมิดอันเป็นการกระทำแทนเอกชนผู้เสียหาย อีกทางหนึ่ง คือ การลดความกดดันที่จะคิดแก้แค้น ทั้งป้องกันมิให้ผู้ความสมยอมปล่อยให้ผู้กระทำความผิดพ้นโทษหรือรับโทษน้อยกว่าความเป็นจริงที่ควรจะได้รับ¹ แต่ระบบนี้ก็มีข้อเสียอยู่ว่าในกรณีที่รัฐใช้อำนาจโดยพลการกดขี่ข่มเหงราษฎรก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ง่าย ทั้งการที่ให้รัฐเป็นฝ่ายฟ้องแต่เพียงฝ่ายเดียวย่อมจะขาดหลักการควบคุมและการถ่วงดุลอำนาจจากราษฎร โดยอาจเกิดกรณีที่ราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากการใช้อำนาจรัฐโดยพลการได้

เนื่องจากความขัดแย้งทางความคิดในสองระบบดังกล่าวมีทั้งผลดีและผลเสีย จึงต้องมีการประสานผลประโยชน์เข้าด้วยกัน เมื่อวิชาการทางกฎหมายได้มีการพัฒนาเจริญขึ้นตามลำดับ วิธีการฟ้องร้องของระบบทั้งสองต่างก็ได้คลี่คลายเข้าหากัน อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นว่ารัฐมีความสำคัญในการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นระบบใดก็ตามและมีหลายประเทศนำระบบผสมระหว่างระบบใดส่วนและระบบกล่าวหาเอาไปใช้ เพราะในสังคมโลกยอมรับว่าทั้งสองระบบ ล้วนมีเจตนารมณ์ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและมีแนวทางเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมเช่นกัน²

ดังนั้น เมื่อนำเอาระบบแบบผสมมาใช้คือ ให้อำนาจทั้งรัฐและเอกชนฟ้องคดีอาญาได้จะต้องสร้างระบบกลไกของระบบทั้งสองให้ดี กล่าวคือ ไม่ควรแยกการกระทำของแต่ละระบบเป็นเอกเทศ ควรที่จะมีระบบกลไกต่าง ๆ ของทั้งสองระบบที่สัมพันธ์และมีการควบคุมซึ่งกันและกันเพื่อจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

¹ธงชัย ชรรณวิจิต, “อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการกรณีสั่งไม่ฟ้องตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 78,” (การฝึกอบรมนักบริหารงานยุติธรรม หลักสูตรอัยการจังหวัด รุ่นที่ 28, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ, 2551), หน้า 17-23.

²อุททิส แส่นโกติก, “จุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการของกฎหมายอาญา,” อัยการนิเทศ 21, 5 (มกราคม 2502): 55.

มิจะนั้นแล้วจะเกิดปัญหาติดตามมาอย่างมากมายและเป็นการยากที่จะดำเนินการแก้ไข ซึ่งในปัจจุบันแนวความคิดเกี่ยวกับการให้อำนาจผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาก็ยังมีความแตกต่างกันออกไป ตามแต่ว่าประเทศใดจะรับอิทธิพลจากแนวความคิดนิติปรัชญาของสำนักใด

2. แนวคิดในการห้ามผู้เสียหายเข้ามาในคดีอาญา

ในประเทศที่ยึดถือหลักการดำเนินอาญาโดยรัฐเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะมีแนวคิดว่ามีเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐต้องเข้ามาดูแลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เนื่องจากการกระทำความผิดทำให้รัฐเกิดความเสียหาย จึงกำหนดให้รัฐและผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำความผิดมีอำนาจในการฟ้องคดีอาญา แต่ในส่วนของประชาชนไม่ถือเป็นผู้เสียหายจึงไม่มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และส่งผลให้ไม่มีอำนาจฟ้องผู้กระทำความผิดได้ แต่ในปัจจุบันก็มีการผ่อนคลายเป็นให้ประชาชนสามารถฟ้องคดีอาญาได้ในความผิดบางประเภท ซึ่งแต่ละประเทศจะจำกัดสิทธิในการฟ้องของประชาชนไว้แตกต่างกันออกไป

ในส่วนของประเทศไทยก็ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก¹ แต่ได้ให้อำนาจในการฟ้องคดีอาญาแก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนไว้อย่างกว้างขวาง โดยพิจารณาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจฟ้องคดีอาญาแก่ผู้เสียหายได้เท่าเทียมกับพนักงานอัยการ ซึ่งอาจเนื่องจากในอดีตประเทศไทยได้ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายเป็นผู้มีหน้าที่ในการฟ้องร้องและเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และต่อมาหลังจากที่ประเทศไทยได้มีการพัฒนามากขึ้นก็ได้มีการนำหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมาใช้

¹อุเทน หัตตะโสภณ, เรื่องเดิม, หน้า 13.

เป็นหลัก โดยได้บัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดมีหน้าที่ควบคุมและดำเนินการฟ้องคดีอาญา¹

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สิทธิในการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ได้มีมาก่อนที่จะได้นำหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมาใช้ และในระยะแรกระบบการดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการก็ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น จึงยังไม่เกิดความเป็นเอกภาพเพียงพอที่จะรับภาระในการดำเนินคดีอาญาแต่ผู้เดียวได้ จึงยังคงสิทธิในการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายไว้ดังเดิม นอกจากนี้ยังถือเป็นการถ่วงดุลและเป็นการตรวจสอบอำนาจของรัฐ ในการดำเนินคดีอาญาเพื่อมิเจ้าพนักงานของรัฐให้เข้าไปในทางมิชอบด้วยกฎหมายอีกทางหนึ่ง

การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายและการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐมีวัตถุประสงค์ในการฟ้องคดีที่แตกต่างกัน กล่าวคือการฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย ๆ มุ่งแต่ที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำลงหรือมุ่งแต่จะชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตนเพื่อประโยชน์ของตนเป็นหลัก โดยมีได้คำนึงถึงสังคมส่วนรวม ซึ่งจากแนววัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่มีความมุ่งต่อประโยชน์ของสังคมโดยส่วนรวมเป็นหลัก

ดังนั้น แม้ในบางคดีจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่หากพนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีจะไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคมอาจจะไม่ดำเนินคดีนั้นก็ได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้ให้ความสำคัญแก่การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมากกว่าการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย โดยพิจารณาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งให้อำนาจพนักงานอัยการในการร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งยับยั้งการกระทำการหรือละเว้นกระทำการของผู้เสียหายที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อคดีของพนักงานอัยการได้²

¹อรรถพล ใหญ่สว่าง, “ผู้เสียหายในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 5-7.

²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 32.

แต่การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจแก่ผู้เสียหายอย่างกว้างขวางในการฟ้องคดี โดยเป็นอิสระแยกต่างหากจากการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ก่อให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ เช่น ปัญหาในเรื่อง ผู้เสียหายดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ขาดประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐาน หรือขาดความรู้และศักยภาพในการพิสูจน์หลักฐานต่าง ๆ จนเป็นเหตุให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง หรือการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาโดยขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพิจารณา เช่น การบรรยายฟ้องไม่ครบองค์ประกอบความผิด ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ศาลต้องยกฟ้องไปในที่สุด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่บรรยายฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350 เนื่องจากจำเลยไม่ชำระหนี้และได้ยกย้ายถ่ายเทเอาทรัพย์สินเป็นหลักประกันไปเสีย แม้จะมีข้อความว่าเพื่อบังคับให้โจทก์ได้ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้จำเลยชำระหนี้ได้ก็ตาม แต่เมื่อมิได้บรรยายว่าจำเลยได้กระทำให้ไปโดยรู้อยู่ ย่อมขาดองค์ประกอบแห่งความผิดและไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5)¹

อีกปัญหาที่สำคัญคือผู้เสียหายอาจจะใช้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาเพื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเอง โดยอาจมีการตกลงกับจำเลยเพื่อยุติคดีหรือยอมผ่อนปรนการสืบพยานหลักฐานให้อ่อนลง เพื่อช่วยผู้กระทำความผิดให้ไม่ต้องรับโทษหรือได้รับโทษน้อยลง ซึ่งหากศาลพิพากษายกฟ้องหรือคดีได้ถึงที่สุดแล้ว ผู้เสียหายอื่นหรือพนักงานอัยการก็ไม่สามารถดำเนินคดีนั้นได้อีก

จากหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่าจำเลยในคดีอาญาไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษถึงสองครั้งในความผิดเดียวกัน ซึ่งได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) ว่าการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง ก็อาจส่งผลทำให้สังคมได้รับความเดือดร้อนและส่งผลให้การกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐได้รับความเสียหาย ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษหรือได้รับโทษน้อยกว่าความเป็นจริงกับความผิดที่ตนได้ก่อไว้ และการที่ผู้เสียหายได้ให้

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2976/2524.

ความช่วยเหลือแก่คดีจะกลายเป็นว่าผู้เสียหายได้ให้ความร่วมมือกับผู้กระทำความผิด อันเป็นภัยต่อสังคมไปโดยปริยาย

แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีการจำกัดสิทธิของผู้เสียหายในการฟ้องคดีไว้บ้างเช่นกัน เช่น การจำกัดความคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้ตาม มาตรา 2 (4) รวมถึงแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วางหลักไว้ว่า ผู้เสียหายจะต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือยินยอมให้มีการกระทำความผิด เพื่อมิให้ประชาชนอ้างตนเป็นผู้เสียหายแล้วนำคดีสู่ศาลได้อย่างเสรี หรือไม่ว่าจะเป็นการควบคุมโดยพนักงานอัยการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 หรือการควบคุมดังกล่าวในทางปฏิบัติแล้วมีการใช้กันน้อยมากทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ดังที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่า อำนาจในการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายตามกฎหมายไทยมีมากกว่าผู้เสียหายตามกฎหมายของต่างประเทศที่มีการใช้หลักการดำเนินคดีอาญาในแบบเดียวกัน ดังนั้นปัญหาที่เกิดจากการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายยังคงมีอยู่ เนื่องจากรัฐไม่สามารถควบคุมบทบาทการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนได้ จึงควรนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้งานให้มากขึ้นและในส่วนของการฟ้องคดีอาญาก็มีแนวความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ได้ให้ความเห็นไว้¹

อาทิเช่นควรพิจารณาสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองหรือคุณธรรมทางกฎหมายเสียก่อน ถ้าสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองเป็นเรื่องของส่วนรวมหรือประโยชน์ของสาธารณชน ผู้เสียหายซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาอย่าอย่าไม่อาจฟ้องคดีอาญาในความผิดฐานนั้น ๆ ได้ แต่ต้องให้รัฐเข้ามาดำเนินการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐ แต่ถ้าคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเรื่องส่วนเอกชนซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าของสิทธิหรือทรัพย์สินนั้น บุคคลชอบที่จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายอาญา ซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหายและดำเนินการฟ้องคดีอาญาได้เองโดยตรงในคดีความผิดต่อส่วนตัว²

¹วุฒิชัย สุกันธกุล, เรื่องเดิม, หน้า 131-132.

²คณะ ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความ เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 11.

ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองและทำให้คดีเสียหายจนศาลต้องยกฟ้องไป การกระทำได้กล่าวถึงว่าสังคมเกิดความเสียหายแล้ว รัฐจึงต้องเข้าไปควบคุมและมีสิทธิดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ ดังนั้นการยอมให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้จึงต้องมีระบบการควบคุมการดำเนินคดีของผู้เสียหายให้รัดกุมมากยิ่งขึ้น ระบบการควบคุมก็ยังไม่พ้นรัฐที่ต้องเข้าไปดำเนินการโดยจะใช้วิธีการควบคุมอย่างใดก็ได้ เช่น การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายจะต้องได้รับความยินยอมจากรัฐก่อน เพราะรัฐได้ดำเนินการในเรื่องนี้โดยทางระบบพนักงานอัยการอยู่แล้ว¹

ดังนั้นเมื่อเอกชนจะฟ้องคดีเองก็ควรได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการด้วย เพราะจะได้ทราบว่าเอกชนกำลังฟ้องคดีและฟ้องเรื่องดังกล่าวเอง โดยเอกชนอาจขอเข้าร่วมโดยไม่ต้องฟ้องเองก็ได้ ซึ่งเป็นการช่วยบรรเทาความเสียหายได้ทางหนึ่งโดยผลจะมีลักษณะเท่าเทียมกัน หรือให้ถือเป็นหน้าที่ของเอกชนที่จะต้องมีการแจ้งให้พนักงานอัยการทราบก่อนที่จะมีการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อให้พนักงานอัยการเข้าช่วยเหลือได้ทัน ลักษณะนี้ถือเป็นการให้ความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนไปในตัว²

โดยมีบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นไว้ว่าสิทธิในการฟ้องคดีอาญาถูกกำหนดขึ้นจากข้อพิจารณาในเรื่องส่วนได้ส่วนเสียของเอกชน ด้วยเหตุนี้แม้จะได้จัดตั้งองค์กรของรัฐเพื่อฟ้องคดีอาญาในฐานะตัวแทนของสังคม ก็ไม่ได้ทำให้การฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนหมดความสำคัญลงไป ปัญหาคงมีอยู่เพียงว่าจะกำหนดสิทธิในการฟ้องคดีของรัฐและเอกชนให้สอดคล้องกันได้อย่างไร โดยไม่มีการละเลยส่วนได้เสียของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ปัญหาในส่วนได้เสียของเอกชนและส่วนได้เสียของสังคมไม่สอดคล้องไปในแนวเดียวกัน ทั้งนี้อาจจำต้องกำหนดให้ส่วนได้เสียของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการเป็นหลัก³

¹จิตติ เจริญน้ำ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2529), หน้า 123-124.

²จิตติ เจริญน้ำ, “การแก้ไขวิธีการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแล้วศาลยกฟ้อง,” อัยการนิเทศ 31, 2 (มีนาคม 2547): 44-45.

³จักรวาล กาญจธีรานนท์, ปัญหาในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2554), หน้า 143-145.

ในปัญหานี้มีการหาทางออกด้วยการพิจารณาผลกระทบเล็กน้อยที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดนั้นเอง ความผิดอาญาบางประเภทอาจก่อความเดือดร้อนเสียหายอย่างมากให้แก่ผู้ถูกระทำ แต่สาธารณชนทั่วไปเกือบจะไม่รู้สึกถึงผลของการกระทำ-ความผิด การฟ้องคดีอาญาประเภทนี้จึงขึ้นอยู่กับเอกชนผู้เสียหายเป็นหลัก แต่ในทางตรงกันข้ามหากเกิดการกระทำความผิดที่ร้ายแรง ส่วนได้ส่วนเสียของสังคมจะอยู่ในฐานะที่สูงกว่าส่วนได้เสียของผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชน จึงยังผลให้สิทธิในการฟ้องคดีตกอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐเป็นหลัก¹

ตามแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นจึงพออนุมานได้ว่า แนวทางของความเห็นจะมุ่งเน้นไปที่การควบคุมอำนาจการดำเนินคดีของผู้เสียหาย โดยไม่ควรให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องในคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน เนื่องจากเป็นความเสียหายที่เกิดต่อรัฐมากกว่าที่เกิดขึ้นแก่เอกชน ซึ่งหากให้เอกชนมีอำนาจในการฟ้องคดีดังกล่าวได้แล้ว อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าแนวทางแห่งการได้รับประโยชน์ที่สังคมควรได้รับตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ปัญหาในกรณีที่ผู้เสียหายใช้อำนาจฟ้องของตนเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเพื่อไม่ต้องรับโทษหรือได้รับโทษน้อยลง โดยใช้ช่องว่างทางกฎหมายหรือวิธีการในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา หรือผู้เสียหายใช้อำนาจฟ้องของตนอย่างไม่ถูกต้อง อาจมีได้หลายทาง เช่น

1) ผู้เสียหายฟ้องคดีแล้วกลับบรรยายฟ้องให้ไม่เข้าองค์ประกอบความผิด เมื่อศาลยกฟ้องแล้ว พนักงานอัยการยอมฟ้องอีกไม่ได้ คดีอาญาย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) เช่น ฟ้องว่าลักทรัพย์ แต่บรรยายฟ้องไปในทางว่าจำเลยถือวิสาสะเอาทรัพย์ของตนไป เป็นต้น

2) ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาในฐานะความผิดที่มีโทษต่ำกว่าความผิดที่เกิดขึ้นจริง เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว พนักงานอัยการยอมไม่สามารถนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ เช่น ฟ้องจำเลยในความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัส เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

¹อุคม รัฐอมฤต, “การฟ้องคดีอาญา,” สารนิติศาสตร์ 22, 2 (มิถุนายน 2541):

พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย ที่จะดำเนินการยื่นฟ้องจำเลยในความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นได้อีก เป็นต้น

3) ในคดีความผิดอาญาแผ่นดินแต่มีความผิดต่อส่วนตัวรวมอยู่ด้วย ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวจนศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว พนักงานอัยการย่อมฟ้องคดีความผิดอาญาแผ่นดินในความผิดเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการ โทรมหญิงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคสอง¹ ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ผู้เสียหายฟ้องความผิดในฐานะข่มขืนกระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวอันยอมความได้ เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วพนักงานอัยการไม่สามารถนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ เป็นต้น

4) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาแล้ว อาจใช้วิธีการใด ๆ ต่อพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลเชื่อว่าพยานหลักฐานไม่น่าเชื่อถือจนศาลมีคำพิพากษายกฟ้องในที่สุด เช่นนี้พนักงานอัยการไม่สามารถนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ เช่น การให้การกลับไปกลับมาหรือให้การโดยแสดงความไม่แน่ใจในเหตุการณ์ที่ตนได้ประสบในการกระทำความผิดได้เกิดขึ้น

5) ในคดีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ซึ่งยังมีปัญหาว่า เอกชนจะเป็นผู้เสียหายได้หรือไม่ ในกรณีที่เอกชนเป็นผู้เสียหายไม่ได้ การที่เอกชนยื่นฟ้องคดีก็อาจเป็นการใช้อำนาจฟ้องโดยไม่ถูกต้องได้ ในกรณีนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาหลายคดีได้วินิจฉัย ไว้ เช่น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีมีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ข้อแรกว่า ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เอกชนเป็นผู้เสียหายได้หรือไม่ ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ต้องการเอาโทษแก่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ แต่กลับปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดคนหนึ่ง และเอาโทษแก่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตอีกคนหนึ่ง สำหรับในตอนแรกคำว่าเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดนั้น หมายความว่ารวมถึงเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือเอกชนผู้หนึ่งผู้ใดด้วย

¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276, วรรคสอง.

ดังนั้น หากการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานโดยมิชอบ เป็นการกระทำต่อเอกชนผู้ใดโดยตรง และเป็นการกระทำให้บุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหาย เอกชนผู้นั้นย่อมเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ได้ ด้วยเหตุที่จำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ฎีกาว่าความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 โจทก์ในฐานะเอกชนไม่อาจเป็นผู้เสียหายได้ จึงฟังไม่ขึ้น¹

เมื่อไม่นานมานี้ก็ได้มีคำพิพากษาในแนวเดียวกันอีก คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3509/2549 ซึ่งโจทก์ก็เป็นเอกชนเช่นเดียวกันได้ยื่นฟ้องจำเลยซึ่งเป็นพนักงานอัยการในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ในคดีนี้จำเลยฎีกาในส่วนผู้เสียหายว่า โจทก์มิใช่เป็นผู้เสียหายจากการวินิจฉัยสั่งไม่ฟ้องบริษัท ส. และ ป. เพราะถึงแม้จำเลยจะสั่งไม่ฟ้องบุคคลดังกล่าวโจทก์ก็ยังฟ้องคดีเองได้ อีกทั้งการสั่งไม่ฟ้องคดีของจำเลยจำเลยไม่มีเจตนาจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์หรือช่วยเหลือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ความผิดกรณีนี้ถือเป็นความผิดเฉพาะรัฐเท่านั้นที่สามารถเป็นผู้เสียหายได้ แต่ศาลก็ได้มีคำวินิจฉัยในส่วนนี้ว่าการที่จำเลยใช้อำนาจในฐานะพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าหมิ่นประมาทโจทก์โดยมิชอบ ผลของการกระทำของจำเลยคือโจทก์ในฐานะผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาตามกฎหมาย

ดังนั้น โจทก์จึงเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรง โจทก์จึงเป็นผู้เสียหาย จึงเห็นได้ว่า ในปัจจุบันศาลก็ยังคงยึดหลักเกณฑ์ว่าผู้เสียหาย คือผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดและเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยอยู่ โดยมีได้มองว่าความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย ตามความเห็นของผู้ศึกษาเห็นว่าคดีดังกล่าวข้างต้น จำเลยเป็นเจ้าพนักงานของรัฐและล้วนเป็นเจ้าพนักงานในระดับสูงทั้งสิ้น คดีดังกล่าวจึงเป็นที่สนใจของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งผลของคดีย่อมส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรที่ถูกฟ้องคดี เช่น การฟ้องพนักงานอัยการเป็นจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เมื่อพนักงานอัยการอยู่ในกระบวนการรักษาความยุติธรรม ผลของคดีที่ออกมาย่อมมีผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไป ในด้านการอำนวยความสะดวกความยุติธรรมให้แก่สังคม

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 4881/2541.

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับความเห็นของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ญ นคร ที่ว่า ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 คุณธรรมทางกฎหมาย¹ คือ ความบริสุทธิ์ สะอาดแห่งอำนาจรัฐหรือความบริสุทธิ์สะอาดแห่งตำแหน่ง รัฐจึงเป็นผู้เสียหาย การที่เอกชนนำคดีมาฟ้อง โดยมีได้ผ่านการดูแลจากรัฐ จึงน่าจะเป็นการใช้อำนาจฟ้องโดยมิชอบ แต่ผู้ก็มีความเห็นต่อไปว่าการจะให้รัฐเข้ามาดูแลคดีอาญาแผ่นดินก็ควรที่จะมีการตรวจสอบได้ เช่น ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นจำเลย หากให้รัฐเข้ามาดูแลการฟ้องคดีก็ต้องดำเนินการโดยให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งอาจทำให้เกิดความคลางแคลงใจในการอำนวยความยุติธรรม ด้วยเหตุผลที่ว่าเกิดความเกรงใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากเป็นเจ้าพนักงานในองค์กรเดียวกันหรือเคยเป็นผู้บังคับบัญชามาก่อน จากแนวทางและสภาพปัญหาดังกล่าวจึงควรให้ผู้ที่มีความเสียหายจากการกระทำความผิดที่ประสงค์จะดำเนินคดี สามารถเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีดังกล่าวได้หากรัฐเป็นผู้ดำเนินคดี หรือหากพนักงานอัยการเองมีความเห็นถึงที่สุดไม่ฟ้องคดีแล้ว ก็ให้ผู้ที่มีความเสียหายจากการกระทำความผิดเข้าดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไปได้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมว่าจะได้รับการอำนวยความยุติธรรมจากรัฐมากที่สุด

นอกจากนี้ มีคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องอื่น ๆ ที่แสดงถึงการใช้อำนาจฟ้องของผู้เสียหายไม่ว่าจะโดยชอบหรือไม่ แต่ก็ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์ของรัฐ เช่น คดีที่เจ้าพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องจำเลยในข้อหาลักทรัพย์ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335) ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ในขณะที่เดียวกันผู้เสียหายก็ได้ยื่นฟ้องคดีในกรณีเดียวกันต่อศาลชั้นต้นและในระหว่างพิจารณาคดีของพนักงานอัยการ ผู้เสียหายก็ได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ แต่โดยผลในคดีก็ปรากฏว่าคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องไว้เอง ศาลชั้นต้นได้พิพากษายกฟ้องเนื่องจากในวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง ทนายโจทก์ได้แถลงว่าไม่มีพยานมาสืบ โดยผลแห่งการนี้อาจมองการกระทำของผู้เสียหายได้หลายกรณี โดยอาจเกิดจากความผิดพลาดที่ไม่ได้เจตนาหรือมีความไม่เข้าใจกระบวนการพิจารณาความหรืออาจเป็นไปได้ว่า จำเลยได้ตกลงสมยอมความกับผู้เสียหายไว้แล้ว เป็นต้น

¹คณิต ญ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538), หน้า 42.

แต่ผลโดยผลแห่งกระบวนการวิพิจารณาการให้อำนาจในการเริ่มต้นฟ้องคดีอาญาแผ่นดินแก่ผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นด้วยประการใดในคดีดังกล่าวซึ่งเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดินได้เกิดความเสียหายขึ้นจากการที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วนั้น อันทำให้จำเลยได้รับการปล่อยตัวไป ซึ่งหากจำเลยในคดีนี้เป็นผู้กระทำความผิดจริง ผลของการปล่อยตัวจำเลยไปย่อมเกิดความกระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างแน่นอน

แม้ว่าคดีและปัญหาดังกล่าวข้างต้นจะทำให้เห็นได้ว่า การให้อำนาจฟ้องคดีอาญาแผ่นดินแก่ผู้เสียหายอาจทำให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ แต่ก็มีข้อเท็จจริงในบางกรณีที่แตกต่างกันออกไป เช่นในเวลาไม่นานนี้ได้เกิดคดีฆาตกรรมซึ่งเป็นคดีอาญาแผ่นดินขึ้นคดีหนึ่ง แต่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเนื่องจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอ แต่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องเองและศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาถึงประหารชีวิตจำเลย ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า บางครั้งการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐก็อาจเกิดความบกพร่องขึ้นได้ และในคดีนี้แม้จะเป็นคดีฆาตกรรมอันเป็นความผิดอาญาแผ่นดินซึ่งมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยตรงเป็นหลัก หากกฎหมายวิพิจารณาความอาญาของไทยไม่ให้อำนาจฟ้องคดีอาญาแผ่นดินแก่ผู้เสียหายไว้ คดีดังกล่าวก็อาจจะจบลงเพียงคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการเพียงเท่านั้น

แต่โดยหลักการหากเป็นเรื่องที่กฎหมายมีความประสงค์ที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของทางรัฐมากกว่า ทั้งนี้เพราะในผลแห่งความเสียหายนี้เป็นความเสียหายที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคม กฎหมายจึงกำหนดให้รัฐเป็นผู้ที่มีสิทธิและอำนาจในการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดนั้น¹

โดยหลักการดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นใหม่เพราะเดิมที่เดียวการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของผู้เสียหายเป็นหลักที่จะเข้ามาเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ก่อนที่จะเริ่มมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเกิดขึ้น หลักการสำคัญในการเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนที่เป็นผู้เสียหาย และ

¹ วัระศักดิ์ แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 137.

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ และใช้อยู่จนถึงทุกวันนี้¹

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย โดยยึดหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชนเป็นหลัก โดยมอบอำนาจการรักษาความสงบเรียบร้อยให้เป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่ของเอกชนผู้เสียหายแต่ละคนหรือประชาชนทั่วไป เช่น หลักการให้ประชาชนหรือผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินคดีอาญา อันเป็นการอำนวยความสะดวกทางคดีให้แก่สังคม ซึ่งรัฐจะทำหน้าที่โดยผ่านองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ อันได้แก่ ศาล อัยการ และตำรวจ โดยแต่ละองค์กรจะมีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหา

ตลอดจนมีอำนาจและหน้าที่ในการค้นหาความจริงตามหลักการตรวจสอบในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐซึ่งมีอัยการเป็นองค์กรในการดำเนินคดีที่สำคัญองค์กรหนึ่งนั้น พนักงานอัยการไม่ใช่คู่แข่งกับผู้ต้องหาและจำเลย พนักงานอัยการไม่ใช่คู่ความในเนื้อหาไม่ว่ากรณีใด การตัดสินใจที่จะฟ้องดำเนินคดีต่อบุคคลใด ถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งเพราะการฟ้องดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพนั้นเป็นหัวใจที่สำคัญในการรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยของสังคม อีกทั้งการฟ้องดำเนินคดีมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แม้จะเป็นเพียงการฟ้องดำเนินคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะมีผลเกี่ยวพันไปถึงพยาน ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและครอบครัวของผู้เสียหายและผู้ต้องหา² ทั่วประเทศโดยทั่วไปที่นำหลักการดำเนินคดีโดยรัฐไปใช้ก็ไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้โดยเด็ดขาด แม้แต่ประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัด ก็ยังมีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้บ้างเช่นกัน แต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้

สำหรับประเทศไทย ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งการบัญญัติกฎหมายไว้เช่นนี้ก็เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับพนักงานอัยการ ทั้งนี้เพราะในประเทศ-

¹ คณิต ฅ นคร, วิ. อาญาวิพากษ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 55.

² วุฒิชัย สุกันธกุล, เรื่องเดิม, หน้า 25-27.

ไทยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการใช้ระบบดุลพินิจเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาสำนวน ตามที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาทำให้ทราบได้ว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยึดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักส่วนการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายเป็นหลักการรอง

โดยเนื้อหาของหลักการผู้ศึกษามีความคิดเห็นที่สนับสนุนหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมากกว่าการนำหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายมาใช้ เพราะความเสียหายในส่วนกระบวนการทางอาญารัฐมีส่วนได้ส่วนเสียในผลแห่งคดีอาญาทุกคดี การนำคดีมาสู่กระบวนการจึงควรได้รับการพิจารณาจากรัฐ โดยผ่านการใช้อำนาจพิจารณาจากเจ้าพนักงานโดยถี่ถ้วนเสียก่อน¹

3. แนวคิดการมอบอำนาจเริ่มต้นคดี

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การดำเนินคดีอาญา "ผู้เสียหาย" นับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด² เพราะจะเป็นบุคคลที่กฎหมายให้สิทธิหรืออำนาจในการดำเนินคดีแทบทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การดำเนินคดีด้วยการร้องทุกข์ตามมาตรา 2 (7) ประกอบมาตรา 123, 124 การเป็นโจทก์ฟ้องคดีตามมาตรา 28 (2) การเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการตามมาตรา 30 การเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา มาตรา 40 การอุทธรณ์ ฎีกาตามมาตรา 193, 216 ตลอดจนจนกระทั่งการใช้สิทธิที่จะระงับคดีด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง ยอมความ ถอนอุทธรณ์หรือถอนฎีกา เป็นต้น

เมื่อกฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิหรืออำนาจแก่ผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว บุคคลอื่นซึ่งไม่เป็นผู้เสียหายหรือมิได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหาย ย่อมไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาเช่นนั้นได้ อีกทั้งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 2 (4) ได้นิยามศัพท์คำว่า ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้

¹ คณิต ฌ นคร, วิ. อาญาวិพากษ์, หน้า 55-57.

² อุททิศ แส่น โกศิก, เรื่องเดิม, หน้า 12.

โดยเฉพาะแล้ว ดังนั้น หากบุคคลใดซึ่งมิได้มีฐานะเป็นผู้เสียหายตามนัยแห่งมาตรา 2 (4) ดังกล่าว บุคคลนั้นย่อมไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นได้¹

โดยนัยของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แสดงความหมายของผู้เสียหายไว้ 2 ประเภท คือ ผู้เสียหายโดยตรงและผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย² ผู้เสียหายโดยตรงตามมาตรา 2 (4) หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง³ โดยหลักเกณฑ์ของการพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงนั้น มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

1) ต้องมีการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งเกิดขึ้น

ขั้นตอนของการกระทำความผิดอาญาเริ่มตั้งแต่การคิดที่จะกระทำ การตกลงใจที่จะกระทำ การเตรียมที่จะกระทำและการลงมือกระทำ สำหรับความผิดอาญาทั่วไป กล่าวคือ หากมีการลงมือกระทำความผิดแล้ว แต่กระทำไปไม่ตลอดหรือกระทำไปตลอดแล้ว แต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผลก็เป็นการพยายามกระทำความผิด ดังนั้นหากอยู่ในขั้นเตรียมยังไม่ถึงขั้นลงมือกระทำความผิดย่อมไม่มีความผิดเกิดขึ้นอันจะมีผู้เสียหายได้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าเป็นความผิดแม้กระทำให้เพียงขั้นเตรียม เช่น วางเพลิงเผาทรัพย์ เป็นต้น

2) ผู้เสียหายต้องเป็นบุคคล

ตามมาตรา 2 (4) บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ดังนั้น ผู้เสียหายในคดีอาญาต้องเป็นบุคคลตามกฎหมายเท่านั้น สิ่งใด ๆ ก็ตามหากไม่มีฐานะเป็นบุคคลตามกฎหมาย ย่อมเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาไม่ได้

บุคคลที่จะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ สำหรับบุคคลธรรมดาต้องมีสภาพบุคคลอยู่ในขณะที่มีการกระทำความผิดอาญา ซึ่งเริ่มตั้งแต่มีสภาพบุคคลและการสิ้นสภาพบุคคลก็ต้องพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่ง-

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 2386/2541.

²อุททิส แสนโกศิก, เรื่องเดิม, หน้า 24.

³เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 50.

และพาณิชย์ มาตรา 15 ที่บัญญัติว่า สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย

3) บุคคลนั้นต้องได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น¹

การกระทำความผิดอาญาหากข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นเรื่องง่าย ๆ จำเลยกระทำความผิดเพียงอย่างเดียวย่อมไม่มีปัญหาต้องพิจารณาอะไร แต่คดีบางเรื่องมีข้อเท็จจริงยุ่งยากซับซ้อนเพราะจำเลยกระทำความผิดหลายฐานต่อเนื่องกันและความผิดแต่ละฐานที่จำเลยกระทำ คุณธรรมทางกฎหมายอาจไม่ได้มุ่งประสงค์เพียงคุ้มครองบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น ซึ่งในกรณีเช่นนี้ผู้เสียหายในความผิดฐานต่าง ๆ ย่อมมิใช่มีเพียงคนเดียว แต่อาจจะเป็นบุคคลหลายคนแตกต่างกันแล้วแต่ฐานความผิดที่จำเลยกระทำก็ได้²

4) บุคคลนั้นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย³

แม้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) จะเพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์ การเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามมีหลักกฎหมายทั่วไปอยู่อันหนึ่งก็คือ ผู้ที่จะมาขอพึ่งบารมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมืออันบริสุทธิ์

ดังนั้น ศาลฎีกาจึงได้วินิจฉัยวางบรรทัดฐานเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาขึ้นอีกประเด็นหนึ่ง คือ ต้องเป็นบุคคลที่สะอาดบริสุทธิ์ด้วยจึงจะมาขอรับความยุติธรรมจากศาลได้ ด้วยเหตุนี้แม้หากบุคคลใดจะต้องด้วยหลักเกณฑ์การเป็นผู้เสียหายมาแล้วตามข้อ (1) ถึง (3) ดังที่กล่าวมาข้างต้นครบถ้วนแล้วก็ตาม แต่หากบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ศาลฎีกาก็วินิจฉัยมาโดยตลอดว่าบุคคลนั้นไม่เป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2 (4)

สิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดโดยสภาพหรือโดยกฎหมาย ถือว่าเป็นสิทธิเฉพาะตัวไม่อาจโอนให้แก่บุคคลอื่นใดได้ ทั้งไม่ตกเป็น

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 3814/2533.

²คำพิพากษาฎีกาที่ 2415/2535.

³อุททิส แสนโกศิก, เรื่องเดิม, หน้า 30-31.

มรดกตกทอดสู่ทายาท¹ ดังนั้น จึงเป็นสิทธิของผู้เสียหายโดยตรงจะต้องดำเนินการเอง หรือมิฉะนั้นก็ต้องมอบอำนาจให้ผู้อื่นไปดำเนินการแทนให้ แต่เนื่องจากในบางกรณีที่ ผู้เสียหายเป็นหญิงมีสามีซึ่งมีภาระต้องดูแลบุตรและกิจการในครัวเรือนหรือเป็นผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งมีวุฒิภาวะหรือสภาพจิตใจบกพร่องจนไม่สามารถจัดการเองได้ หรือผู้เสียหายโดยตรงถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ หรือ เป็นกรณีที่ผู้ที่มีความบกพร่องนั้น ๆ ไม่มีผู้ที่จะจัดการแทนได้ จึงจำเป็นที่กฎหมายจะต้อง บัญญัติให้มีบุคคลที่กฎหมายเห็นว่า มีความเหมาะสมหรือสมควรที่จะกำหนดให้มีอำนาจ จัดการแทนผู้เสียหายโดยตรงเหล่านี้ขึ้น² ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5, 6 ดังนั้น ความในมาตรา 4 (2) อันเป็นบทนิยามของความหมายคำว่า ผู้เสียหายจึงบัญญัติให้ หมายรวมรวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วยได้แก่

(1) อำนาจจัดการแทนหญิงมีสามี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4

(2) บุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์และผู้ไร้ความสามารถ ตามมาตรา 5 (1) กำหนดให้ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่เป็น ผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความ- สามารถซึ่งอยู่ในความดูแล

(3) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายซึ่งถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถ จะจัดการเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (2) ได้แก่ บุพการี ผู้สืบสันดาน และสามีภริยาของผู้เสียหาย

(4) ผู้แทนเฉพาะคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6 สำหรับหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนด หลักเกณฑ์ของการเข้ามาในคดีของผู้เสียหายในคดีอาญามีอยู่ในหลายมาตราโดยเริ่ม ตั้งแต่การยื่นคำฟ้องอยู่ในมาตรา 28 ที่ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ หลักเกณฑ์ตาม

¹ วรรคสี่ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29-30.

² ทัศนัย นร., “การมอบอำนาจให้จัดการแทนในคดีอาญา,” วารสารนิติศาสตร์ 11, 16 (มิถุนายน 2521): 83.

มาตรา 30 ที่ขอเข้าร่วมเป็น โจทก์กับพนักงานอัยการได้ และมีหลักเกณฑ์การยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในมาตรา 40-51 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บุคคลประเภทแรก ที่กฎหมายบัญญัติให้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล คือ พนักงานอัยการ¹ บุคคลประเภทที่สองที่มีอำนาจตามกฎหมายในการฟ้องคดีอาญา คือ ผู้เสียหาย โดยหมายรวมไปถึงผู้เสียหายโดยตรงและผู้มีอำนาจจัดการแทนตาม มาตรา 4, 5, 6 ด้วย ดังที่บัญญัติไว้ในบทนิยามความหมายในมาตรา 2 (4) ทั้งนี้เพราะ มาตรา 3 (2) บัญญัติให้บุคคลดังกล่าวไว้ในมาตรา 4, 5, 6 มีอำนาจเป็น โจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็น โจทก์กับพนักงานอัยการ อีกทั้งมาตรา 3 (3) ก็บัญญัติให้มีอำนาจเป็น โจทก์ฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาด้วย นอกจากนี้ความผิดบางประเภทยังกำหนดให้รัฐ เท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เนื่องจากความผิดเหล่านี้ได้คำนึงถึงประโยชน์ของรัฐเป็นหลัก

3.1 คดีที่ราษฎรเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย

การดำเนินคดีโดยบุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเป็นรูปแบบการดำเนินคดีแบบดั้งเดิมที่เกิดขึ้นก่อนรูปแบบใด ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถร้องขอความเป็นธรรมจากรัฐด้วยตนเอง แต่การดำเนินคดีรูปแบบนี้ผู้เสียหายมักจะดำเนินคดีโดยอารมณ์และความรู้สึกโกรธแค้นที่ต้องการโต้ตอบกลับคืนแก่ผู้กระทำความผิด จึงค่อนข้างเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้เสียหายเท่านั้น การดำเนินคดีโดยผู้เสียหายจึงไม่ค่อยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งควรนำมาเป็นหลักการพิจารณาถึงการดำเนินคดีแต่ละครั้ง²

ในประเทศไทยของเราได้นำหลักการดำเนินคดีโดยผู้เสียหาย บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ ซึ่งผลทางกฎหมายในการดำเนินคดีจะมีความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป โดยในคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้นั้น

¹ วุฒิชัย สุคันธกุล, เรื่องเดิม, หน้า 14-19.

² อรรถพล ใหญ่สว่าง, เรื่องเดิม, หน้า 13.

พนักงานสอบสวนจะไม่มีอำนาจดำเนินคดีโดยพลการได้ แต่การดำเนินคดีแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับความยินยอมและความเห็นชอบของผู้เสียหายผ่านหลักเกณฑ์ในเรื่องคำร้องทุกข์

ซึ่งคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ก่อน มิฉะนั้นพนักงานสอบสวนจะไม่มีอำนาจสอบสวน พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

นอกจากนั้นในคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้หากผู้เสียหายประสงค์จะถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความ มีผลทำให้คดีอาญาระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (3)

หลักการดำเนินคดีอาญาผู้เสียหายนับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดของกระบวนการ เพราะจะเป็นบุคคลที่กฎหมายให้สิทธิในการดำเนินคดีแทบทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การดำเนินคดีด้วยการร้องทุกข์ การเป็นโจทก์ฟ้องคดี การเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ การเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา การอุทธรณ์และการฎีกา ตลอดจนกระทำการใช้สิทธิที่จะระงับคดีด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง ยอมความ หรือถอนอุทธรณ์หรือถอนฎีกา เป็นต้น

เมื่อกฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิหรืออำนาจแก่ผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว บุคคลอื่นซึ่งไม่เป็นผู้เสียหายหรือมิได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหาย ย่อมไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาเช่นนั้นได้ อีกทั้งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 2 (4) ได้นิยามศัพท์คำว่าผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้โดยเฉพาะแล้ว ดังนั้นหากบุคคลใดซึ่งมิได้มีฐานะเป็นผู้เสียหายตามนัยแห่งมาตรา 2 (4) ดังกล่าว บุคคลนั้นย่อมไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นได้

3.2 คดีที่ราษฎรและรัฐเป็นผู้เสียหายร่วมกัน

คดีประเภทนี้ ได้แก่ คดีอาญาทุกประเภทที่ไม่ใช่คดีความผิดต่อส่วนตัว แต่เป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อรัฐ¹ นอกจากนี้ก็ไม่ใช่คดีอาญาที่คุ้มครองเฉพาะรัฐเท่านั้น

¹กุลพล พลวัน, “ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการกับผู้เสียหายในคดีอาญา,” อัยการนิเทศ 33, 3 (มกราคม 2534): 76.

ไม่ใช่ความผิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย ดังนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงเปิดโอกาสให้ทั้งตัวผู้เสียหายและรัฐเริ่มต้นเข้ามาดำเนินคดี โดยทั้งผู้เสียหายและพนักงานอัยการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ ต่างมีอำนาจดำเนินคดีเป็นอิสระต่างหากจากกัน ดังที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 นอกจากนี้ทั้งผู้เสียหายและพนักงานอัยการต่างสามารถเป็นโจทก์ร่วมกันได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และมาตรา 31

โดยเห็นได้ว่า กฎหมายเปิดโอกาสให้มีการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญาได้เพียง 2 กรณีดังกล่าว สิทธิการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานอกจากทั้งสองกรณิดังกล่าวจึงไม่อาจมีขึ้นได้ ดังนั้นในคดีอาญาเรื่องใดที่มีผู้เสียหายหลายคน ผู้เสียหายคนหนึ่งฟ้องคดีอาญาไว้แล้ว ผู้เสียหายอีกคนหนึ่งจะร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ด้วยกันไม่ได้

ความแตกต่างระหว่างการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ใน มาตรา 30 และ มาตรา 31 มีหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ

ประการแรก มาตรา 30 เป็นกรณีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องไว้แล้ว ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ แต่มาตรา 31 เป็นกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องไว้แล้ว พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหาย

ประการที่สอง เรื่องของประเภทคดีที่ร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ โดยใน มาตรา 30 ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ทั้งคดีความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาแผ่นดิน แต่ตามมาตรา 31 ให้สิทธิแก่พนักงานอัยการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายเฉพาะแต่คดีความผิดอาญาแผ่นดินเท่านั้น

ประการที่สาม เกี่ยวกับเรื่องกรอบระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วม ตามมาตรา 30 กำหนดให้ผู้เสียหายต้องเข้ายื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมระหว่างพิจารณา ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ดังนั้น หากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว แม้คดียังไม่ถึงที่สุด ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการเพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการจะร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหาย มาตรา 31 บัญญัติให้พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดก็ได้

ดังนั้น ในคดีอาญาซึ่งไม่ใช่คดีความผิดต่อส่วนตัว แม้ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาคดีของผู้เสียหายแล้ว ย่อมมีผลเป็นการตัดสิทธิมิให้พนักงานอัยการฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เพราะจะเป็นฟ้องซ้ำและต้องห้ามตามมาตรา 39 (4) แต่หากคดีของผู้เสียหายยังไม่ถึงที่สุด อีกทั้งไม่ใช่คดีความผิดต่อส่วนตัว กรณีย่อมต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามมาตรา 31 ที่ให้สิทธิแก่พนักงานอัยการมีสิทธิร้องขอเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายเพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาได้

มีปัญหาว่าพิจารณาว่า เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว หากพนักงานอัยการมีได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหาย ครั้นต่อมาหลังจากศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้วแต่ก่อนคดีถึงที่สุดและมีใช่เป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว หากพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา เมื่อพนักงานอัยการมีได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมและใช้สิทธิยื่นอุทธรณ์ไว้ อาจมีปัญหาว่าพนักงานอัยการจะฎีกาไม่ได้ ซึ่งยังไม่เคยมีคำพิพากษาในแนวนี้มาก่อนที่วินิจฉัยถึงกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายก่อนคดีถึงที่สุดเพื่อใช้สิทธิฎีกาเลย

อีกทั้ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 ประกอบมาตรา 225 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249¹ ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 กฎหมายก็ไม่ได้ห้ามไว้โดยเด็ดขาดว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นฎีกาจะต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เพราะความในวรรคสองของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 195 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 ได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่า หากปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใดเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แม้คู่ความฝ่ายใดมิได้ยกขึ้นกล่าวอ้างในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ คู่ความที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิที่จะยกปัญหาเช่นนั้นขึ้นอ้างในชั้นฎีกาได้

ครั้นศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นให้ยกฟ้องผู้เสียหาย ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 249.

ประชาชน อีกทั้งพฤติการณ์ส่อให้เห็นว่า ฝ่ายผู้เสียหายกับฝ่ายจำเลยมีพฤติกรรมส่อไปในทางจะออมชอมต่อกัน โดยผู้เสียหายเลือกที่จะไม่ใช่สิทธิยื่นฎีกาต่อศาล แต่เมื่อคดียังไม่ถึงที่สุดและยังอยู่ในกรอบระยะเวลาที่พนักงานอัยการจะร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 พนักงานอัยการควรที่จะมีสิทธิในการยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหาย โดยใช้สิทธิยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 ประกอบมาตรา 225 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 โดยพิจารณาแต่กรณีว่าเป็นการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งยังไม่เคยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องนี้แต่อย่างใด¹

กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในความผิดหลายข้อหา พึงระวังว่าผู้เสียหายอาจมิได้เป็นผู้เสียหายในความผิดที่ฟ้องทุกข้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบางข้อหาเป็นความผิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เช่นนี้ราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายในข้อหาความผิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวพันกัน ย่อมไม่เป็นผู้เสียหายที่จะมีสิทธิเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ โดยปกติศาลก็จะสั่งอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ได้ในเฉพาะข้อหาความที่เป็นความผิดที่ผู้เสียหายเป็นผู้เสียหายแท้จริงเท่านั้น โดยจะยกคำร้องหรือสั่งไม่อนุญาตให้เป็นโจทก์ร่วมในข้อหาที่ผู้เสียหายไม่เป็นผู้เสียหายตามนัยของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อผลของคำสั่งอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมของศาลชั้นต้นที่ออกมา ก็ยังถือว่า ศาลฎีกาถือว่าศาลชั้นต้นอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์ได้เฉพาะข้อหาความผิดที่ผู้เสียหายเป็นผู้เสียหายแท้จริงเท่านั้น ไม่ใช่ในข้อหาฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายด้วยแต่อย่างใด จึงเกิดผลตามกฎหมายตามมา กล่าวคือ หากพนักงานอัยการไม่อุทธรณ์ฎีกา โจทก์ร่วมก็จะมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้เฉพาะข้อหาความผิดที่โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายเท่านั้น หากศาลอุทธรณ์ปลั่งผลอรับวินิจฉัยข้อหาความผิดที่โจทก์ร่วม

¹ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551), หน้า 474-475.

“ไม่เป็นผู้เสียหาย คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในข้อหาความผิดนี้ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลฎีกาจะยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในส่วนนี้เสีย

แม้อำนาจฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการและผู้เสียหายจะเป็นอำนาจอิสระต่างหากจากกันก็ตาม แต่กรณีที่ทั้งสองฝ่ายเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ตามมาตรา 30 หรือกรณีที่พนักงานอัยการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายตาม มาตรา 31 ก็ดี หากศาลพิพากษายกฟ้องของโจทก์ร่วม ซึ่งก็เท่ากับว่าเมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกันก็ต้องร่วมหัวจมท้ายไปด้วยกัน แต่โดยหลักการแล้วกฎหมายได้ให้น้ำหนักหรือความสำคัญแก่พนักงานอัยการในการจัดการคดีเป็นหลัก

ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า ผู้เสียหายที่เข้ามาเป็นโจทก์ร่วมได้กระทำการใด ๆ หรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาคดี อันจะทำให้คดีของพนักงานอัยการต้องเกิดความเสียหาย กฎหมายก็ให้สิทธิแก่พนักงานอัยการที่จะร้องขอต่อศาลขอให้สั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น ๆ ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32

แต่พึงสังเกตว่า มาตรา 32 นี้ เฉพาะการกระทำหรือละเว้นการกระทำใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาที่จะทำให้เกิดคดีของพนักงานอัยการเสียหายเท่านั้น กฎหมายจึงให้สิทธิแก่พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น ๆ ในกระบวนการพิจารณาที่จะไม่ทำให้เกิดคดีของพนักงานอัยการต้องเสียหาย แต่ถ้าการกระทำนั้นมีผลเป็นประโยชน์ผู้เสียหายย่อมมีอำนาจกระทำการนั้น ๆ ได้

ดังที่กล่าวมาว่าอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการและผู้เสียหายตามมาตรา 28 เป็นอำนาจของพนักงานอัยการและอำนาจของผู้เสียหายแยกเป็นอิสระต่างหากจากกัน ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติเรื่องการรวมพิจารณาคดีอาญาเรื่องเดียวกันของพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นคดีเดียวกันตามมาตรา 33 ที่ได้บัญญัติไว้ว่าคดีอาญาเรื่องเดียวกันซึ่งทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างได้ยื่นฟ้องในศาลชั้นต้นเดียวกันหรือต่างศาลกัน ... อีกทั้งมาตรา 34 ก็รับรองสิทธิของผู้เสียหายในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีด้วยว่า คำสั่งไม่ฟ้องคดีหาคัดสิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีโดยตนเองไม่

จากหลักการดำเนินคดีอาญาที่สามารถดำเนินคดีอาญาได้ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหาย เมื่อต่างมีอำนาจเป็นอิสระต่อกันและอาจมีการดำเนินคดีอาญาไปพร้อม ๆ กันได้โดยไม่มีพันธะต่อกัน¹ แม้อีกฝ่ายหนึ่งจะได้ยื่นฟ้องการกระทำเดียวกันของจำเลยต่อศาลแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งก็ยังสามารถยื่นฟ้องจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งได้อีก นอกจากการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีโดยตรงแล้ว พนักงานอัยการและผู้เสียหายยังอาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ร่วมกันในคดีที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ยื่นฟ้องไว้แล้วได้อีกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และมาตรา 31

ด้วยระบบกฎหมายไทยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายอังกฤษ การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยจึงมีรูปแบบใกล้เคียงกันกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ การดำเนินคดีของประเทศอังกฤษแต่เดิมเป็นระบบการดำเนินคดีโดยประชาชน แต่ในการปรับปรุงระบบกฎหมายของประเทศไทยได้มีการปฏิรูปกฎหมาย โดยยึดถือหลักการดำเนินคดีโดยรัฐเป็นหลักและอนุญาตให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้ตามหลักการดำเนินคดีโดยเอกชน

องค์กรของรัฐจึงต้องร่วมกันตรวจสอบหาข้อเท็จจริงในความผิด เพราะรัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในคดีอาญา² การค้นหาเพื่อให้ได้ความจริงจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลบาทขององค์กรต่าง ๆ ของรัฐในคดีอาญาจึงต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงเมื่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการและผู้เสียหายตามมาตรา 28 เป็นอำนาจที่แต่ละฝ่ายต่างมีอำนาจเป็นอิสระต่างหากจากกัน จะนำเรื่องฟ้องซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 173 วรรค 2 (1) มาใช้บังคับในกรณีเช่นนี้มิได้

ในกรณีที่คดีอาญาเรื่องเดียวกัน เช่น จำเลยขับรถโดยสสาร โดยประมาท พลิกคว่ำทำให้คนโดยสารที่นั่งมาในรถยนต์บางคนถึงแก่ความตาย บางคนได้รับอันตรายสาหัสและบางคนได้รับอันตรายแก่กาย

¹ ธานีศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2553), หน้า 16.

² พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, เรื่องเดิม, หน้า 9-10.

ในคดีอาญาที่มีผู้เสียหายหลายคนเช่นนี้ แม้เป็นความผิดกรรมเดียวและ ผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งได้เป็นโจทก์ฟ้องจำเลยผู้กระทำความผิดไปแล้ว ก็หาเป็นการตัดสิทธิ ผู้เสียหายร่วมคนอื่น ๆ ที่จะยื่นฟ้องจำเลยในคดีเรื่องเดียวกันนั้นอีก โดยหลักการใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติห้ามผู้เสียหายคนใดฟ้อง ผู้กระทำความผิดอีก และกรณีเช่นนี้ก็ไม่ใช่เป็นการฟ้องซ้อนอันจะต้องห้ามตามประมวล- กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรค วรรคสอง (1) ประกอบประมวลกฎหมาย- วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพราะผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ในคดีหลังเป็นคนละคน กับผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ในคดีแรก

แต่ถ้าคดีของผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้ว อำนาจฟ้องของผู้เสียหายคนอื่นในคดีอาญาเรื่องเดียวกันนั้นก็ป็นอันระงับไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) กรณีการกระทำความผิดกรรมเดียว ซึ่งมีผู้เสียหายหลายคนเช่นนี้ แม้กฎหมายจะให้สิทธิแก่ผู้เสียหายทุกคนมีอำนาจฟ้อง จำเลยได้ก็ตาม แต่หากคดีของผู้เสียหายคนใดศาลได้มีคำพิพากษาเด็ดขาดในความผิด ซึ่งได้ฟ้องแล้ว ย่อมเข้าเกณฑ์ตามมาตรา 39 (4) ที่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ผู้เสียหายคนอื่นย่อมหมดอำนาจที่จะฟ้องร้องจำเลยในคดีเรื่องเดียวกันนี้อีกต่อไป หรือ แม้แต่หากได้ฟ้องแล้วศาลก็ต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดีของผู้เสียหายคนอื่น ๆ นั้นไปเสียจาก สาระระบบความ ผู้เสียหายคนหนึ่งจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกันเอง ไม่ได้

เหตุเพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิเฉพาะกรณีที่ ผู้เสียหายและพนักงานอัยการที่จะร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับคดีของอีกฝ่ายหนึ่งได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และมาตรา 31 เท่านั้น สิทธิการขอ เข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญานอกจากสองกรณีดังกล่าวนี้แล้วย่อมไม่อาจมีขึ้นได้

นอกจากผู้เสียหายจะไม่มีอำนาจขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกันเอง ซึ่งได้ยื่นฟ้องคดีอาญาไว้แล้วตามมาตรา 30 และ 31 ดังกล่าวมาแล้ว แม้เป็นคดีอาญา เรื่องเดียวกันและผู้เสียหายทั้งหลายต่างได้ยื่นฟ้องจำเลยในศาลชั้นต้นเดียวกันหรือ ต่างศาลกัน ศาลนั้น ๆ ก็ไม่มีอำนาจสั่งให้รวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกันตามมาตรา 33

ได้เช่นกัน เพราะมาตรา 33 บัญญัติไว้เฉพาะกรณีที่ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในคดีอาญาเรื่องเดียวกันเท่านั้น กรณีที่ผู้เสียหายหลายคนต่างเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในคดีอาญาเรื่องเดียวกัน ย่อมไม่เข้าเกณฑ์ที่ศาลจะมีอำนาจสั่งให้รวมพิจารณาเป็นคดีเดียวกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33 ได้

ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยยึดถือการดำเนินคดีโดยรัฐเป็นหลัก¹ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาที่พนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน จึงยึดถือการดำเนินคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐหรือของแผ่นดินเป็นหลักสำคัญ² ส่วนการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายต้องถือเป็นลำดับรอง การจัดลำดับความสำคัญของการดำเนินคดีเช่นนี้ เป็นไปเพื่อให้พนักงานอัยการสามารถเข้ามาดำเนินการดูแลและรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ในการดำเนินคดีเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด เพื่อให้การควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผู้เสียหาย³ จึงมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ว่า เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกันถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า ผู้เสียหายจะทำให้คดีของพนักงานอัยการเสียหายโดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำการนั้น ๆ ได้

อำนาจของพนักงานอัยการตามมาตรานี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการให้อำนาจผู้เสียหายที่สามารถฟ้องคดีได้โดยอิสระ การดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้เสียหายจึงเป็นการดำเนินคดีไปโดยขาดการควบคุม ซึ่งต่างกับพนักงานอัยการที่ต้องถูกควบคุมโดยทางวินัย⁴ เมื่อผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจนเป็นที่

¹พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

²คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 32.

³กุลพล พลวัน, “บทบาทของพนักงานอัยการในการเป็นโจทก์,” วารสารอัยการ 6, 4 (กุมภาพันธ์ 2526): 34.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

พอใจแล้ว ผู้เสียหายอาจดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางช่วยเหลือจำเลยโดยมิได้คำนึงถึงผลของคดีที่ถูกต้อง กฎหมายจึงให้อำนาจพนักงานอัยการเพื่อควบคุมการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย¹

3.3 คดีที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย

คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายต้องเป็นความผิดที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อรัฐเป็นเรื่องที่กฎหมายประสงค์ที่จะคุ้มครองสาธารณชนเป็นส่วนรวม เอกชนจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยตรง² การฟ้องคดีดังกล่าวทำได้โดยพนักงานอัยการเท่านั้น อย่างไรก็ตามแม้เอกชนจะไม่ได้เป็นผู้เสียหายในความผิดดังกล่าว แต่เอกชนก็มีบทบาทในฐานะเป็นผู้กล่าวโทษตามกฎหมายได้ ซึ่งผู้กล่าวโทษนั้นอาจจะเป็นเอกชนหรือเป็นเจ้าพนักงานของรัฐก็ได้ หลักการดำเนินคดีโดยรัฐถือเป็นหลักการใหม่ที่เกิดขึ้นมาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยหลักการดังกล่าวถือว่ารัฐมีหน้าที่หลักในการดูแลความสงบของสังคม ไม่ใช่หน้าที่ของผู้เสียหายดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐก็ต้องเข้ามามีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา โดยหลักการดังกล่าวนี้ถือว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมและรัฐโดยตรง

โดยเนื้อหาของหลักการจะให้ความสำคัญของผู้เสียหายเพียงเล็กน้อย โดยไม่ได้กำหนดอำนาจในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง แต่หน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามาอำนวยความสะดวกโดยองค์กรภาครัฐที่มีอำนาจจัดการตามมาตรการทางกฎหมายที่ให้อำนาจดังกล่าวไว้

¹พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์อักษร, 2551), หน้า 71.

²คณิต ฌ นคร, “บทความของศาลในคดีอาญา,” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต 1, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2544): 49.

³อารยา เกษมทรัพย์, “การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 17.

โดยองค์กรของรัฐจะใช้อำนาจผ่านทางเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินคดีแทนรัฐ โดยหลักการดำเนินคดีโดยรัฐนี้มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของพวกอรรถประโยชน์

แต่ในสังคมโลกในยุคปัจจุบัน แม้แต่ในประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัด ก็ได้มีการอนุญาตให้เอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหายมีอำนาจในการดำเนินคดีได้เช่นกัน แต่ได้จำกัดความผิดบางประเภทไว้เพื่อให้รัฐมีอำนาจผูกขาดในการดำเนินคดีอาญาไว้โดยเด็ดขาด¹ ได้แก่ ความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ความผิดฐานขัดขวางต่อผู้เจ้าพนักงาน ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ความผิดฐานทำแท้ง ความผิดฐานย้ายทำลายศพและในความผิดตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ อย่างเช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ พระราชบัญญัติจราจรฯ พระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณีฯ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินฯ และอื่น ๆ

4. หลักข้อห้ามการดำเนินคดีซ้ำในเรื่องเดียวกัน (Ne Bis in Idem)

หลัก “Ne Bis in Idem” เป็นหลักข้อห้ามการดำเนินคดีซ้ำในเรื่องเดียวกัน² โดยแปลตามตัวอักษรจากภาษาละตินที่ว่าดำเนินการสองครั้งไม่ได้สำหรับการกระทำเรื่องเดียวกัน หมายความว่าจะไม่มีการดำเนินการทางกฎหมายหรือสามารถดำเนินการใด ๆ ที่เป็นการเอาผิดกับจำเลย ในกรณีที่เกิดจากสาเหตุเดียวที่มาจากการกระทำเพียงครั้งเดียวของจำเลยดังกล่าวได้

ถือเป็นแนวคิดทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในกฎหมายแพ่งโรมัน ข้อห้ามนี้ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการห้ามลงโทษซ้ำสองแก่จำเลยในการกระทำความผิดเดียวกันเพียงเท่านั้น แต่ยังสามารถรวมถึงการที่ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะดำเนินการฟ้องจนศาลมีคำพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป การกระทำดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นทั้งของผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการก็ถือเป็นคดีกับจำเลยแล้ว และจะดำเนินคดีเรื่องเดียวกันนั้น

¹พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, เรื่องเดิม, หน้า 10.

²พันตำรวจโทประวิทย์ กังวล, เรื่องเดิม, หน้า 57-58.

กับจำเลยอีกไม่ได้ กล่าวคือ บุคคลจะไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกันที่เกิดจากการกระทำเพียงครั้งเดียว

4.1 ทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว คำพิพากษาก็มีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายหรือไม่ ต้องพิจารณาว่าคำพิพากษานั้นถึงที่สุดแล้วหรือยัง และคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วหรือไม่ โดยคำพิพากษาอันเป็นที่สุดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1.1 คำพิพากษาอันเป็นที่สุดโดยแบบพิธิ เป็นคำพิพากษาที่ทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลสิ้นสุดโดยการยกฟ้องในทางพิจารณา ซึ่งจะกระทำต่อเมื่อมีเหตุที่ทำให้การดำเนินคดีในเนื้อหากระทำไม่ได้ เช่น ขาดอายุความ เป็นต้น อันจะยังผลให้สิทธิในการนำคดีมาฟ้องยอมรับไปหรือการพิพากษายกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือเป็นคำพิพากษาของศาลสูงสุด หรือเป็นกรณีที่มีคำพิพากษาของศาลสูงสุดและไม่มี การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือพ้นระยะเวลาในการอุทธรณ์ หรือคดีต้องห้ามอุทธรณ์ หรือ มีการถอนอุทธรณ์ หรือศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ หรือคู่ความสละสิทธิในการอุทธรณ์ โดยแจ้งชัด คำพิพากษาในลักษณะนี้จะเป็นที่สุดในแบบพิธิ

4.1.2 คำพิพากษาอันเป็นที่สุดโดยเนื้อหา ถือเป็นคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งจะมีผลทำให้อำนาจในการลงโทษ จำเลยในภายหน้าระงับไป กล่าวคือ เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องแล้วจำเลยจะไม่ถูกตั้งข้อหา เดียวกันนั้นอีก โดยจำเลยจะเกิดผลผูกพันในผลของคำพิพากษาดังกล่าว ในส่วนของ เนื้อหาของกฎหมายสารบัญญัติที่ได้กล่าวไว้ในคำพิพากษานั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้คำพิพากษา อันเป็นที่สุดโดยเนื้อหาได้แก่

1) การตีความและการใช้กฎหมายสารบัญญัติ

2) การวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

องค์ประกอบความผิด คือ เป็นการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับหลักกฎหมาย

ผลของคำพิพากษาอันเป็นที่สุดโดยเนื้อหาก่อให้เกิดผล 3 ประการ คือ

1) การรับรองและยืนยันผลคดี กล่าวคือ จะเป็นการรับรองและยืนยัน ถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ทำให้จำเลยที่ได้รับการพิพากษาว่าบริสุทธิ์ผล

จากคำกล่าวหาของโจทก์ไปอย่างสิ้นเชิง และในส่วนของจำเลยที่ได้รับการพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดก็จะได้รับการลงโทษ

2) สามารถบังคับคดีได้ กล่าวคือ ถ้าจำเลยมีความผิดและศาลกำหนดอัตราโทษแล้วก็จะสามารถลงโทษจำเลยตามผลของคำพิพากษาดังกล่าวได้ โดยในคำพิพากษาของศาลนั้นจะต้องมีสภาพบังคับได้จริง โดยสามารถนำอัตราโทษที่พิพากษาแก่จำเลยไปบังคับเพื่อลงโทษแก่จำเลยได้

3) ห้ามดำเนินคดีใหม่ซึ่งถือได้ว่า คำพิพากษานับนั้นมีเสถียรภาพ อันเป็นผลของหลัก “Ne Bis in Idem หลักข้อห้ามการดำเนินคดีซ้ำในเรื่องเดียวกัน”¹ ที่เน้นการกระทำมากกว่าฐานความผิดและไม่คำนึงว่าในคดีก่อนจำเลยจะได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้องตามกระบวนการความทางอาญาหรือไม่อย่างไร โดยเป็นหลักการที่เน้นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ต้องเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา มิให้บุคคลดังกล่าวถูกบังคับใช้กฎหมายที่เป็นการใช้อำนาจรัฐบังคับให้ต้องรับโทษทางอาญาโดยรูปแบบพิธี

¹พินิจพิเคราะห์บทประพันธ์ กังวล, เรื่องเดียวกัน, หน้า 57-58.